

13.előadás: Adatbázisok-I.

dr. Hajas Csilla (ELTE IK) (2020)

<http://sila.hajas.elte.hu/>

Magasabb normálformák

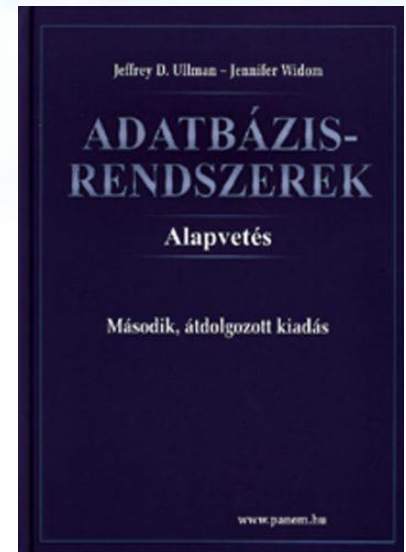
A mai témakörök a Tankönyvben:

3.6. Többértékű függőségek

Negyedik normálformára bontás

3.7. Többértékű függőségem megkeresése

Magasabb normálformákról áttekintés

Relációs sématervezés (vázlat)

- **I. Függőségek:** a sématervezésnél használjuk
  - Funkcionális függőség (11ea_TERV3)
  - **Többértékű függőség (13ea_TERV5)**
- **II. Normalizálás:** „jó” sémákra való felbontás
  - Funkcionális függ. -> BCNF (12ea_TERV4)
  - Funkcionális függ. -> 3NF (12ea_TERV4)
  - **Többértékű függ. -> 4NF (13ea_TERV5)**
- **III. Felbontás tulajdonságai:** „jó” tulajdonságok
  - Veszteségmentesség (12ea_TERV4)
  - Függőségőrzés (12ea_TERV4)

Többértékű függőségek és 4NF

- Hasonló utat járunk be, mint a funkcionális függőségek esetén:
  - Definiáljuk a többértékű függőséget
  - implikációs probléma
  - axiomatizálás
  - levezethető függőségek hatékony meghatározása (lezárás helyett a séma partíciója függőségi bázisa)
  - veszteségmentes dekompozíció
  - 4. normálforma
  - veszteségmentes **4NF** dekompozíció előállítása

A TÉF definíciója

- A *többértékű függőség* (TÉF): az R reláció fölött $X \twoheadrightarrow Y$ teljesül: ha bármely két sorra, amelyek megegyeznek az X minden attribútumán, az Y attribútumaihoz tartozó értékek felcserélhetőek, azaz a keletkező két új sor R -beli lesz.
- Más szavakkal: X minden értéke esetén az Y -hoz tartozó értékek függetlenek az R - X - Y értékeiktől.

Példa: TÉF

Sörivók(név, cím, tel, kedveltSörök)

- A sörivók telefonszámai függetlenek az általuk kedvelt söröktől.
  - **név->->tel** és **név ->->kedveltSörök**.
- Így egy-egy sörivó minden telefonszáma minden általa kedvelt sörrel kombinációban áll.
- Ez a jelenség független a funkcionális függőségektől.
  - itt a **név->cím** az egyetlen FF.

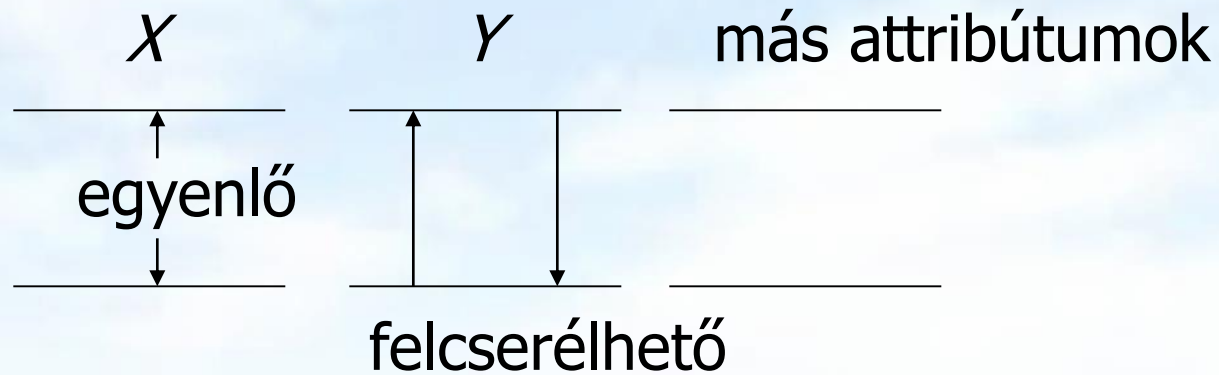
A név->->tel által implikált sorok

Ha ezek a soraink vannak:

név	cím	tel	kedveltSörök
sue	a	p1	b1
sue	a	p2	b2
sue	a	p2	b1
sue	a	p1	b2

Akkor ezeknek a soroknak is szerepelnie kell.

Az $X \twoheadrightarrow Y$ TÉF képe

Többértékű függőségek

- **Definíció:** $X, Y \subseteq R$, $Z := R - XY$ esetén $X \twoheadrightarrow Y$ többértékű függőség. (tf)
- A függőség akkor teljesül egy táblában, ha bizonyos mintájú sorok létezése garantálja más sorok létezését.
- A formális definíciót az alábbi ábra szemlélteti.
- Ha létezik **t** és **s** sor, akkor **u** és **v** soroknak is létezniük kell, ahol az azonos szimbólumok azonos értékeket jelölnek.

	X	Y	Z
t	x	y1	z1
s	x	y2	z2
$\exists u$	x	y1	z2
$\exists v$	x	y2	z1

The table illustrates the transitive property of a many-valued dependency. It shows a 4x4 grid with columns X, Y, and Z. The first two rows represent the initial rows 't' and 's'. The last two rows represent the rows 'u' and 'v' that must exist. A red diagonal line connects the cell (t, y1) to (s, z2), and a green diagonal line connects (s, y2) to (t, z1). A red horizontal line connects (u, y1) to (u, z2), and a green horizontal line connects (v, y2) to (v, z1). The cells (u, y1) and (v, z1) are shaded pink, while (s, y2) and (t, z1) are shaded blue.

Többértékű függőségek

Definíció (Formálisan): Egy R sémájú r reláció kielégíti az $X \twoheadrightarrow Y$ függőséget, ha $t, s \in r$ és $t[X] = s[X]$ esetén létezik olyan $u, v \in r$, amelyre $u[X] = v[X] = t[X] = s[X]$, $u[Y] = t[Y]$, $u[Z] = s[Z]$, $v[Y] = s[Y]$, $v[Z] = t[Z]$.

Állítás: Elég az u, v közül csak az egyik létezését megkövetelni.

	X	Y	Z
t	x	y1	z1
s	x	y2	z2
$\exists u$	x	y1	z2

TÉF szabályok

- Minden FF TÉF.
  - Ha $X \rightarrow Y$ és két sor megegyezik X -en, Y -on is megegyezik, emiatt ha ezeket felcseréljük, az eredeti sorokat kapjuk vissza, azaz: $X \rightarrow \rightarrow Y$.
  - *Komplementálás* : Ha $X \rightarrow \rightarrow Y$ és Z jelöli az összes többi attribútum halmazát, akkor $X \rightarrow \rightarrow Z$.

Nem tudunk darabolni

- Ugyanúgy, mint az FF-ek esetében, a baloldalakat nem „bánthatjuk” általában.
- Az FF-ek esetében a jobboldalakt felbonthattuk, míg ebben az esetben ez sem tehető meg.

Példa: többattribútumos jobboldal

Sörivők(név, tTársaság, tel, kedveltSörök, gyártó)

- Egy sörivőnek több telefonja lehet, minden számot két részre osztunk: tTársaság (pl. Vodafone) és a maradék hét számjegy.
- Egy sörivő több sört is kedvelhet, mindegyikhez egy-egy gyártó tartozik.

Példa folytatás

- Mivel a tTársaság-tel kombinációk függetlenek a kedveltSörök-gyártó kombinációtól, azt várjuk, hogy a következő FÉK-ek teljesülnek:

név ->-> tTársaság tel

név ->-> kedveltSörök gyártó

Példa adat

Egy lehetséges előfordulás, ami teljesíti az iménti FÉK-et:

név	tTársaság	tel	kedveltS	gyártó
Sue	30	555-1111	Bud	A.B.
Sue	20	555-1111	WickedAle	Pete's
Sue	70	555-9999	Bud	A.B.
Sue	70	555-9999	WickedAle	Pete's

Ugyanakkor sem a $név \rightarrow tTársaság$ sem a $név \rightarrow tel$ függőségek nem teljesülnek.

Többértékű függőségek

➤ Axiomatizálás

Funkcionális függőségek	Többértékű függőségek	Vegyes függőségek
<p>A1 (reflexivitás): $Y \subseteq X$ esetén $X \rightarrow Y$.</p>	<p>A4 (komplementer): $X \rightarrow \rightarrow Y$ és $Z = R - XY$ esetén $X \rightarrow \rightarrow Z$.</p>	<p>A7 (funkcionálisból többértékű): $X \rightarrow Y$ esetén $X \rightarrow \rightarrow Y$.</p>
<p>A2 (tranzitivitás): $X \rightarrow Y$ és $Y \rightarrow Z$ esetén $X \rightarrow Z$.</p>	<p>A5 (tranzitivitás): $X \rightarrow \rightarrow Y$ és $Y \rightarrow \rightarrow S$ esetén $X \rightarrow \rightarrow S - Y$.</p>	<p>A8 (többértékűből és funkcionálisból funkcionális): $X \rightarrow \rightarrow Y$ és $W \rightarrow S$, ahol $S \subseteq Y$, $W \cap Y = \emptyset$ esetén $X \rightarrow S$.</p>
<p>A3 (bővíthetőség): $X \rightarrow Y$ és tetszőleges Z esetén $XZ \rightarrow YZ$.</p>	<p>A6 (bővíthetőség): $X \rightarrow \rightarrow Y$ és tetszőleges $V \subseteq W$ esetén $XW \rightarrow \rightarrow YV$.</p>	

Többértékű függőségek

- Jelölés a továbbiakban:
  - **F** funkcionális függőségek halmaza
  - **M** többértékű függőségek halmaza
  - **D** vegyes függőségek (funkcionális és többértékű függőségek) halmaza
- **Tétel** (helyes és teljes axiómarendszerek):
  - **A1,A2,A3 helyes és teljes a funkcionális függőségekre,**
  - **A4,A5,A6 helyes és teljes a többértékű függőségekre,**
  - **A1,A2,A3,A4,A5,A6,A7,A8 helyes és teljes a vegyes függőségekre.**

Többértékű függőségek

- **Állítás:** $X \twoheadrightarrow Y$ -ből **nem következik**, hogy $X \twoheadrightarrow A$, ha $A \in Y$. (A jobb oldalak nem szedhetők szét!)
- **Bizonyítás:** A következő r tábla kielégíti az $X \twoheadrightarrow AB$ -t, de nem elégíti ki az $X \twoheadrightarrow A$ -t. q.e.d.

$X \twoheadrightarrow A$ esetén
ennek a
sornak is
benne kellene
lenni a
táblában.

X	A	B	C
x	a	b	c
x	e	f	g
x	a	b	g
x	e	f	c

x	a	f	g
---	---	---	---

Többértékű függőségek

- Állítás: $X \twoheadrightarrow Y$ és $Y \twoheadrightarrow V$ -ből **nem következik**, hogy $X \twoheadrightarrow V$.
(A szokásos tranzitivitás nem igaz általában!)
- Bizonyítás: A következő r tábla kielégíti az $X \twoheadrightarrow AB$ -t, $AB \twoheadrightarrow BC$ -t, de nem elégíti ki az $X \twoheadrightarrow BC$ -t. q.e.d.

$X \twoheadrightarrow BC$ esetén ennek a sornak is benne kellene lenni a táblában.

X	A	B	C
x	a	b	c
x	e	f	g
x	a	b	g
x	e	f	c

x	e	b	c
---	---	---	---

Többértékű függőségek

- A veszteségmentesség, függőségörzés definíciójában most F funkcionális függőségi halmaz helyett D függőségi halmaz többértékű függőségeket is tartalmazhat.
- Így például $d=(R_1, \dots, R_k)$ veszteségmentes dekompozíciója R -nek D -re nézve, akkor és csak akkor, ha minden D -t kielégítő r tábla esetén $r = \Pi_{R_1}(r) \bowtie \dots \bowtie \Pi_{R_k}(r)$
- A következő tétel miatt a veszteségmentesség implikációs problémára vezethető vissza, így hatékonyan eldönthető.
- **Tétel:** A $d=(R_1, R_2)$ akkor és csak akkor veszteségmentes dekompozíciója R -nek, ha $D \mid\!\!\! \dashv R_1 \cap R_2 \rightarrow R_1 - R_2$.

Többértékű függőségek

- A 4. normálforma definiálása előtt foglaljuk össze, hogy melyek a **triviális többértékű függőségek**, vagyis amelyek **minden relációban teljesülnek**.
- Mivel minden funkcionális függőség többértékű függőség is, így a triviális funkcionális egyben triviális többértékű függőség is.
  1. $Y \subseteq X$ esetén $X \twoheadrightarrow Y$ **triviális többértékű függőség**.
  - Speciálisan $Y = \emptyset$ választással $X \twoheadrightarrow \emptyset$ függőséget kapjuk, és alkalmazzuk a komplementer szabályt, azaz $Z = R - X \emptyset$, így az $X \twoheadrightarrow R - X$ függőség is mindig teljesül, azaz:
    2. $XY = R$ esetén $X \twoheadrightarrow Y$ **triviális többértékű függőség**.
    - A superkulcs, kulcs definíciója változatlan, azaz X **superkulcsa** R -nek D -re nézve, ha $D \mid\!\!\!\mid X \rightarrow R$.
    - A minimális superkulcsot **kulcsnak** hívjuk.

Többértékű függőségek

- A 4.normálforma hasonlít a BCNF-re, azaz minden nem triviális többértékű függőség bal oldala szuperkulcs.
- **Definíció:** R **4NF**-ben van D-re nézve, ha $XY \neq R$, $Y \not\subseteq X$, és
$$D \mid\!\!-\! X \twoheadrightarrow Y \text{ esetén } D \mid\!\!-\! X \rightarrow R.$$
- **Definíció:** $d = \{R_1, \dots, R_k\}$ dekompozíció **4NF**-ben van D-re nézve, ha minden R_i **4NF**-ben van $\Pi_{R_i}(D)$ -re nézve.
- **Állítás:** Ha R **4NF**-ben van, akkor **BCNF**-ben is van.
- Bizonyítás. Vegyünk egy nem triviális $D \mid\!\!-\! X \rightarrow A$ **funkcionális** függőséget. Ha $XA = R$, akkor $D \mid\!\!-\! X \rightarrow R$, ha $XA \neq R$, akkor a $D \mid\!\!-\! X \twoheadrightarrow A$ nem triviális többértékű függőség és a **4NF** miatt $D \mid\!\!-\! X \rightarrow R$. q.e.d.
- **Következmény:** Nincs mindig **függőségörző** és **veszteségmentes 4NF** dekompozíció.

Többértékű függőségek

➤ **Veszteségmentes 4NF** dekompozíciót mindig tudunk készíteni a naiv BCNF dekomponáló algoritmushoz hasonlóan.

➤ Naiv algoritmus **veszteségmentes 4NF** dekompozíció előállítására:

Ha **R 4NF-ben** van, akkor megállunk,
egyébként

van olyan nem triviális $X \twoheadrightarrow Y$, amely R-ben teljesül, de **megsérti a 4NF-et**, azaz X nem szuperkulcs.

Ekkor **R helyett vegyünk az $(XY, R-Y)$** dekompozíciót.

A kettévágásokat addig hajtjuk végre, amíg minden tag 4NF-ben nem lesz.

ALGORITMUS VÉGE.

Többértékű függőségek

- Az is feltehető, hogy X és Y diszjunkt, mert különben Y helyett az $Y-X$ -et vehettük volna jobb oldalnak.
- $XY \neq R$, így *mindkét tagban csökken az attribútumok száma.*
- $XY \cap (R-Y) = X \rightarrow \rightarrow Y = XY - (R-Y)$, azaz a kéttagú dekompozícióknál bizonyított állítás miatt *veszteségmentes kettévágást kaptunk.*
- Legrosszabb esetben a 2 oszlopos sémáig kell szétbontani, amelyek mindig 4NF-ben vannak, mivel nem lehet bennük nem triviális többértékű függőség.

Negyedik normálforma

- A TÉF-ek okozta redundanciát a BCNF nem szünteti meg.
- A megoldás: a negyedik normálforma!
- A negyedik normálformában (4NF), amikor dekomponálunk, a TÉF-eket úgy kezeljük, mint az FF-eket, a kulcsok megtalálásánál azonban nem számítanak.

4NF definíció

- Egy R reláció **4NF**-ben van ha: minden $X \twoheadrightarrow Y$ nemtriviális FÉK esetén X szuperkulcs.
- **Nemtriviális TÉF** :
  1. Y nem részthalmaza X -nek,
  2. X és Y együtt nem adják ki az összes attribútumot.
- A szuperkulcs definíciója ugyanaz marad, azaz csak az FF-ektől függ.

BCNF versus 4NF

- Kiderült, hogy minden $X \twoheadrightarrow Y$ FF $X \twoheadrightarrow\twoheadrightarrow Y$ TÉF is.
- Így, ha R 4NF-ben van, akkor BCNF-ben is.
  - Mert minden olyan FF, ami megsérti a BCNF-t, a 4NF-t is megsérti.
- De R lehet úgy BCNF-ben, hogy közben nincs 4NF-ben.

Dekompozíció és 4NF

- $H \ X \twoheadrightarrow Y$ megsérti a 4NF-t, akkor R -t ugyanúgy dekomponáljuk, mint a BCNF esetén.
  1. XY az egyik dekomponált reláció.
  2. Az $Y - X$ -be nem tartozó attribútumok a másik.

Példa: 4NF dekompozíció

Sörivók(név, cím, tel, kedveltSörök)

FF: név -> cím

FÉK-ek: név ->-> tel

név ->-> kedveltSörök

- Kulcs {név, tel, kedveltSörök}.
- Az összes függőség megsérti 4NF-et.

Példa folytatás

- Dekompozíció **név** -> **cím** szerint:
  1. Sörivók1(név, cím)
    - u Ez 4NF-beli; az egyetlen függőség **név**-> **cím**.
  2. Sörivók2(név, tel, kedveltSörök)
    - u Nincs 4NF-ben. A **név** ->-> **tel** és **név** ->-> **kedveltSörök** függőségek teljesülnek. A három attribútum együtt kulcs (mivel nincs nemtriviális FF).

Példa: Sörivók2 dekompozíciója

- Mind a $név \rightarrow tel$, mind a $név \rightarrow kedveltSörök$ szerinti dekompozíció ugyanazt eredményezi:
  - Sörivók3(név, tel)
  - Sörivók4(név, kedveltSörök)

Kérdés / Válasz

- Köszönöm a figyelmet! Kérdés/Válasz?